

GATS, het nieuwe stokpaardje van de globaliseerders

Wat is GATS ?

De logica van winst en profijt kent geen grenzen. Dit wordt eens te meer duidelijk vanuit het actuele dossier inzake 'GATS'. GATS staat voor 'General Agreement on Trade in Services' en is, vrij vertaald, een globaal accord dat tot doel heeft om allerlei mogelijke barrières te elimineren die tot gevolg hebben dat een onderneming van het ene land geen diensten kan aanbieden aan inwoners of ondernemingen van een ander land. Diensten moeten daarbij zéér ruim begrepen worden. Het gaat dan niet alleen over puur commerciële diensten zoals bv. banken van de VS die hier in Europa zaken mogen doen. Het gaat ook over diensten die traditioneel door de publieke sector en/of de social profit waargenomen worden zoals onderwijs en gezondheidszorg en die nu in concurrentie zouden moeten treden met commerciële buitenlandse bedrijven. Globalisering gaat dus niet langer alleen meer over het verplaatsen van relatief eenvoudige productieprocessen naar ontwikkelingslanden met lage lonen, het kan nu ook gaan om zaken zoals het verstrekken van onderwijs en gezondheidszorg.

Een en ander gaat terug op de zogenaamde Uruguay ronde van '94. Deze zorgde voor een eerste doorbraak inzake het openstellen van de dienstensectoren voor internationale handel. In het akkoord van '94 werd niet alleen de Wereldhandelsorganisatie opgericht maar werden tegelijkertijd voor de eerste keer een aantal algemene principes inzake vrijheid van dienstenhandel op papier gezet. Dit beruchte GATS -akkoord van '94 is eerder bescheiden en legt een aantal algemene principes vast die nog niet zo wereldschokkend zijn, zoals bv de noodzaak van transparantie van wetten en regulering. Ook werd toen overeengekomen dat landen zélf mochten beslissen welke sectoren ze voor internationale concurrentie openstelden en onder welke regulering deze liberalisering zou plaatsvinden. België en Europa kozen er bv. voor inzake publiek gefinancierd onderwijs geen enkele verbintenis aan te gaan. Daarentegen werd onderwijs dat privé gefinancierd wordt wél opengesteld voor mogelijke internationale concurrentie. Daarnaast maakte Europa ook nog voorbehoud zodat publieke monopolies in nutssectoren gevrijwaard konden blijven en stond België inzake de liberalisering van de telecomsector enkel toe op voorwaarde dat men in de toegekende licenties voorwaarden inzake universele dienstverlening kon opnemen. Deze flexibiliteit die het GATS – akkoord (althans in de vorm zoals het nu nog bestaat !) biedt wordt op dit moment gebruikt om de critici van GATS in slaap te sussen. Zo beweert de Europese Commissie dat men bepaalde sectoren zoals gezondheidszorg en onderwijs in Europa nooit zal openstellen en dat we dan ook niet ongerust hoeven te zijn.

Een verborgen bedrijfsagenda...

We mogen echter niet naïef zijn. GATS komt niet zomaar uit de lucht gevallen, er zit daarentegen een bewuste strategie achter. GATS is inderdaad het geesteskind van de grote dienstverlenende bedrijven van de VS en van Europa. Het zijn deze bedrijven die al sinds het begin van de jaren '80 de regeringen bewerken om de wereldmarkt van de

diensten open te gooien, inbegrepen de social profit markt. Het GATS –akkoord van '94 was voor hen slechts een eerste stap. En de tweede stap volgt nu. In de onderhandelingen inzake een herziening van het GATS akkoord van '94 , die zich nu in Genève binnen de WTO volop afspelen, zijn er concreet twee valkuilen.

Een eerste valkuil betreft de verbintenissen die voor alle sectoren gelden, ongeacht het feit of het land in kwestie deze of gene sector voor internationale concurrentie heeft geopend. De geruchtenmolen gaat dat voorstellen gelanceerd zijn om deze zogenaamde horizontale regels substantieel uit te breiden. Zo zou er een voorstel zijn om overheidsregulering aan 'noodzakelijkheidstesten' te onderwerpen, een voorstel dat zelfs door de Europese Commissie zélf verdedigd zou worden. Dit komt erop neer dat een ander land (uiteraard op vraag van een van hun bedrijven) bestaande wetgeving zou kunnen aanvallen op basis van het argument dat de geldende regulering niet redelijk is en dat deze méér lasten voor de ondernemingen meebrengt dan strikt noodzakelijk is voor het bereiken van het algemeen belang dat men voor ogen heeft. De bewijslast zou daarbij niet bij het aanvallende maar bij het verdedigende land komen te liggen. Andere algemene GATS -regels waaraan men zou kunnen denken betreffen het aan banden leggen van overheidssubsidies in dienstensectoren, of nog de aanbestedingen van de overheid inzake diensten die bv niet langer meer door sociale criteria (zoals bv het tewerkstellen van laaggeschoolden) gestuurd zouden kunnen worden. Nog een ander vergaand voorstel betreft het veralgemenen van het principe van nationale behandeling ,d.w.z. het principe dat binnen – en buitenlandse ondernemingen op voet van gelijkheid moeten behandeld worden..De vrees is hier dat dit principe met zich zou meebrengen dat subsidies aan publieke of social profit bedrijven dan ook aan privé buitenlandse bedrijven die hier willen opereren betaald zouden moeten worden (denk bv aan de hospitaalsector, subsidies voor de bouw van ziekenhuizen), wat voor de overheid uiteraard onbetaalbaar zou zijn.

De tweede valkuil heeft te maken met de dynamiek die van de GATS onderhandelingen uitgaat. Europese Commissie en onze gevatte minister van buitenlandse zaken en landbouw hebben mooi praten wanneer ze ons verzekeren dat gevoelige sectoren zoals onderwijs en gezondheidszorg door Europa van de onderhandelingen uitgesloten zijn. Europa en België zullen in de onderhandelingen immers geconfronteerd worden met de vragen en eisen van de andere landen (de VS , Japan, groepen van ontwikkelingslanden). Zo kan men er van uitgaan dat de VS minstens geïnteresseerd zijn in de Europese markt van hoger onderwijs. Of Europa in dit onderhandelingspel aan haar principes vasthoudt is maar de vraag. (Per slot van rekening beloofde Europa ook om in de nieuwe onderhandelingsronde de fundamentele werknemersrechten te verdedigen die in Doha in werkelijkheid quasi onmiddellijk van de tafel werden afgevoerd). Konkreet zal de Europese Commissie begin volgend jaar een ontwerprijst presenteren van marktopeningen die men wil doen in de GATS – onderhandelingen. Zoals gezegd, wanneer Europa wil dat de andere landen hun markten voor de Europese dienstenbedrijven openen (vnl financiële sectoren maar ook nutsbedrijven, zie verder), dan zal Europa zélf 'iets' moeten aanbieden.En eenmaal de Europese Commissie haar ontwerp van voorstel indient zal het aartsmoeilijk zijn voor België en de andere lidstaten om daar nog iets aan gewijzigd te krijgen.

... en verborgen onderhandelingen

Wat uiterst gevaarlijk is in deze GATS onderhandelingen is dat heel wat zich achter gesloten deuren afspeelt, en dit zogenaamd omwille van het beveiligen van de eigen onderhandelingsstrategie. Daarmee loopt men uiteraard het risico dat achter deze gesloten deuren vergaande akkoorden en compromissen worden afgesloten teneinde de buitenwereld en de nationale parlementen die een nieuw verdrag zouden moeten ratificeren te confronteren met teksten die al volledig onderhandeld zijn en waarin geen letter meer te wijzigen is. Bijzonder storend is daarbij dat de Europese Commissie het informatiekanaal daarentegen wijd open zet wanneer het erop aankomt het bedrijfsleven te consulteren. Het is zelfs zo dat de vroegere commissaris voor handel, Leon Brittan, zélf het initiatief nam om in Europa, naar het voorbeeld van de VS, een pressiegroep vanwege het bedrijfsleven, op te richten, het zogenaamde European Services Forum. De leden van dit forum zijn nauw betrokken bij het voorbereiden van de onderhandelingen, kwestie van te weten wat de Europese ondernemingen verlangen van de Europese Commissie.... Het is dan ook geen wonder dat in de vragenlijsten die Europa aan andere landen bezorgt om van hun kant marktopening te bekomen de belangen van Europese bedrijven zeer goed behartigd worden. Zo vraagt Europa aan ontwikkelingslanden consistent het vrijmaken van publieke nutssectoren zoals de distributie van energie, water en electriciteit, zonder al te veel aan de sociale gevolgen van privé monopolies te denken. Daarbij gaat Europa duidelijk voorbij aan de stelregel dat men niet aan anderen mag aandoen wat men zelf niet wil aangedaan worden. Zoals hierboven reeds vermeld heeft Europa in het GATS – akkoord van '94 namelijk bepaald dat de overheidsmonopolies in de nutsectoren gevrijwaard moeten blijven.

Het is dan ook van cruciaal belang dat vakbonden en NGO's de komende maanden dit proces van dichtbij opvolgen en t.a.v. Europese Commissie, Belgische regering en hun vertegenwoordigers in genoemde werkgroep blijven hameren op het feit dat niet alles een voorwerp mag zijn van vrijhandel.

En wat met de ontwikkelingslanden ?

Zoals de zaken er nu voorstaan zijn hebben ontwikkelingslanden niet veel in de pap te brokken in het huidige systeem van wereldhandel. Waar industriële landen in Genève en in de WTO aanwezig zijn met horden diplomaten en techniekers, beschikken heel wat ontwikkelingslanden enkel over één vertegenwoordiger, en soms delen ze diezelfde vertegenwoordiger nog met andere landen. Met de GATS – onderhandelingen gaat het net zo. Europa heeft aan niet minder dan 109 ontwikkelingslanden vragen gesteld voor opening van hun markten voor Europese bedrijven. Maar omgekeerd heeft Europa van die ontwikkelingslanden amper 14 vragen terug gekregen. Ondanks de reclameslogans dat juist de liberalisering van diensten grote perspectieven biedt voor de ontwikkelingslanden, weten die landen blijkbaar amper wat ze ermee moeten doen. Dit maakt ook dat Europa zich in een merkwaardige onderhandelings situatie heeft gezet door aan heel de wereld marktopening te vragen terwijl met name de Derde Wereld Europa quasi negeert.